

УДК 336.71

Кушнарѡва А. А., здобувач вищої освіти обліково-фінансового факультету, Миколаївський національний аграрний університет, м. Миколаїв, Україна

СУТНІСТЬ ТА ЗНАЧИМІСТЬ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ДІЯЛЬНОСТІ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ

У статті розглянуто поняття фінансових результатів комерційного банку як важливого елемента його діяльності для досягнення конкурентних переваг на ринку банківських послуг. Визначено склад та структуру фінансових результатів, фактори можливого впливу на них. Зазначено джерела відображення і обліку отриманих результатів діяльності. Приділена увага значимості прибутку, як позитивного фінансового результату діяльності комерційного банку та сформовано пріоритетні напрямки його розподілу. Обґрунтовано значення відносного показника ефективної діяльності комерційного банку, як одного з елементів формування фінансових результатів.

Ключові слова: доходи, витрати, прибуток (збиток), рентабельність, фінансовий результат, комерційний банк.

Кушнарѡва А. А., соискатель высшего образования учетно-финансового факультета, Николаевский национальный аграрный университет, г. Николаев, Украина

СУЩНОСТЬ И ЗНАЧИМОСТЬ ФИНАНСОВЫХ РЕЗУЛЬТАТОВ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ КОММЕРЧЕСКОГО БАНКА

В статье рассмотрено понятие финансовых результатов коммерческого банка как важного элемента его деятельности для достижения конкурентных преимуществ на рынке банковских услуг. Определен состав и структура финансовых результатов, факторы возможного воздействия на них. Указано источники отображения и учета полученных результатов деятельности. Уделено внимание значимости прибыли, как положительного финансового результата деятельности коммерческого банка и сформированы приоритетные направления его распределения. Обосновано значение относительного показателя эффективной деятельности коммерческого банка, как одного из элементов формирования финансовых результатов.

Ключевые слова: доходы, расходы, прибыль (убыток), рентабельность, финансовый результат, коммерческий бан.

Kushnarova Anna, applicant for higher education of Accounting and Finance faculty, Mykolayiv National Agrarian University, Mykolayiv, Ukraine

ESSENCE AND VALUE OF FINANCIAL RESULTS OF COMMERCIAL BANK ACTIVITY

Introduction. *Financial results of the banking institution activity are one of the most important indicators of its functioning. They characterize the stability and reliability of a commercial bank, which is necessary to create reserve funds, to encourage staff and offer guidance to develop and improve operations on the market, reduce costs and improve the quality of services provided.*

Purpose. *The purpose of the study is to determine the composition and significance of financial results for the functioning of the banking institution in the existing competitive environment.*

Results. *The article considers the concept of financial results of a commercial bank as an important element of its activity for achieving competitive advantages in the banking services market. The composition and structure of financial results, factors of possible impact on them are determined. The source of the mapping and recording of the results of the activity is indicated. Attention is paid to the significance of profit as a positive financial result of a commercial bank activity and the priority directions of its distribution are formed. The importance of the relative indicator of the effective activity of a commercial bank as one of the elements of the formation of financial results is substantiated.*

Conclusions. *Thus, in today's market conditions, one can talk about the expediency of determining the composition of financial results and their significance to ensure the main directions of the functioning of a commercial bank. First of all, in order to increase the level of profitability it is necessary to carry out a comprehensive analysis of income and expenditure, to identify the factors of influence on them, to increase the reserves of activity. Receiving a positive or negative value of financial performance depends primarily on the effectiveness of the interaction of each component of the organization of a modern commercial bank. The ability to correctly identify and manage input and output cash flows will enable a commercial bank to derive significant benefits from its activities, both in the interests of the banking institution itself and in the interests of its clients.*

Key words: *income, expenses, profit (loss), profitability, financial result, commercial bank.*

JEL Classification: *G 21.*

Постановка проблеми. Фінансовий результат діяльності банківської установи є одним з найважливіших показників його функціонування. Він характеризує стійкість і надійність комерційного банку, необхідний для створення резервних фондів, стимулювання персоналу і керівництва до розвитку та вдосконалення здійснюваних операцій на ринку, скорочення витрат і підвищення якості послуг, які надає банківська установа.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню даної проблематики значну увагу приділяють такі науковці, як: О. Зінченко [1], В. Іванова [2], А. Коротя [4], О. Криклій [5], М. Миронова [6], Д. Пірог [8], М. Ревич [10], О. Скоробогач [12] та ін.

Формулювання цілей дослідження. Метою дослідження є визначення складу та значимості фінансового результату для функціонування комерційного банку в існуючому конкурентному середовищі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Комерційні банки являють собою багатофункціональні фінансові інституції, що здійснюють широкий спектр банківських послуг, спрямованих передусім на отримання позитивного значення фінансового результату, а його достатній обсяг забезпечує їх стабільне та ефективне функціонування. У процесі систематизації економічного змісту поняття «фінансовий результат», було виділено три основні підходи до визначення його сутності:

– фінансовий результат як різниця між загальною вартістю майна та сумою його зобов'язань і додаткових внесків власників за звітний період (чисті активи підприємства);

– фінансовий результат як приріст власного капіталу за звітний період;

– фінансовий результат як різниця між доходами та витратами діяльності [11].

У сучасних економічних умовах саме третій підхід для дослідження фінансових результатів банківської діяльності є

пріоритетним, оскільки дає змогу виявити фактори впливу на фінансовий результат та розробити систему заходів для досягнення поставлених цілей.

Фінансовий результат комерційного банку являє собою прибуток (збиток) як абсолютний показник та рентабельність (ефективність) як відносний показник. Прибуток (збиток) визначають як різницю між доходами та витратами банківської установи, а рентабельність (ефективність) – як

відношення прибутку до понесених витрат або наявних ресурсів [1].

Доходи і витрати формуються внаслідок руху грошових коштів, який притаманний фінансовим відносинам. Сума доходів є підсумком вхідних грошових потоків банківської установи, а сума витрат – є підсумком її вихідних грошових потоків. Тому вважаємо, що доходи і витрати як підсумки вхідних та вихідних грошових потоків формують фінансові результати діяльності комерційного банку (рис. 1).

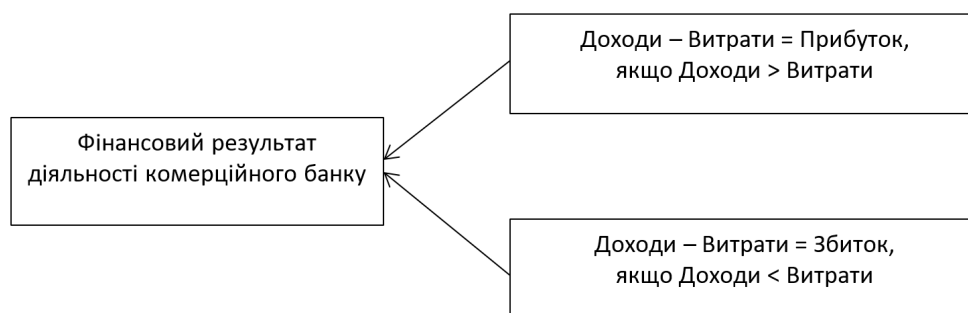

Рисунок 1 – Формування фінансових результатів діяльності комерційного банку

Джерело: побудовано на основі даних [1]

Слід зазначити, що фінансові результати діяльності комерційного банку відображаються у Звіті про фінансові результати (Звіт про прибутки та збитки) відповідно до Інструкції про порядок складання та оприлюднення фінансової звітності банків України, затвердженої постановою Національного банку України від 24.10.2011 р. № 373 [3]. Метою складання Звіту про фінансові результати є надання користувачам інформації про доходи, витрати, прибутки і збитки від діяльності банківської установи за відповідний період. Звіт про фінансові результати банку включає дані за станом на кінець поточного періоду (кварталу, року) наростаючим підсумком за поточний фінансовий рік до дати звітності та порівняльні дані за станом на кінець зіставленого періоду (кварталу, року) попереднього фінансового року.

Звіт про прибутки та збитки ґрунтується на концепції грошових потоків за доходами та витратами, які групуються за їхнім

економічним характером. Дохідні статті звіту розміщені у її лівій частині, а витратні — у правій. При цьому кожній групі доходів по горизонталі відповідає аналогічна група витрат. Це дає змогу оцінювати собівартість формування різних груп ресурсів і безпосередній чистий прибуток (збиток) від операцій [8]. Таким чином, ми можемо сформувати відповідну структуру доходів та витрати комерційного банку, що відображено на рис. 2.

Згідно з правилами бухгалтерського обліку доходів і витрат банків України від 18.06.2003 р. № 255 [9] визначено:

– дохід – це збільшення економічних вигід протягом облікового періоду у вигляді надходження чи збільшення корисності активів або у вигляді зменшення зобов'язань, результатом чого є збільшення власного капіталу, за винятком збільшення, пов'язаного з внесками учасників;

– витрати – це зменшення економічних вигід протягом облікового періоду у вигляді

вибуття чи амортизації активів або у вигляді виникнення зобов'язань, результатом чого є зменшення власного капіталу, за винятком зменшення, пов'язаного з виплатами учасникам.

Для забезпечення позитивного значення фінансового результату, необхідно застосовувати ефективні важелі управління, в основі яких – процеси формування доходів в обсягах, що перевищуватимуть витрати.

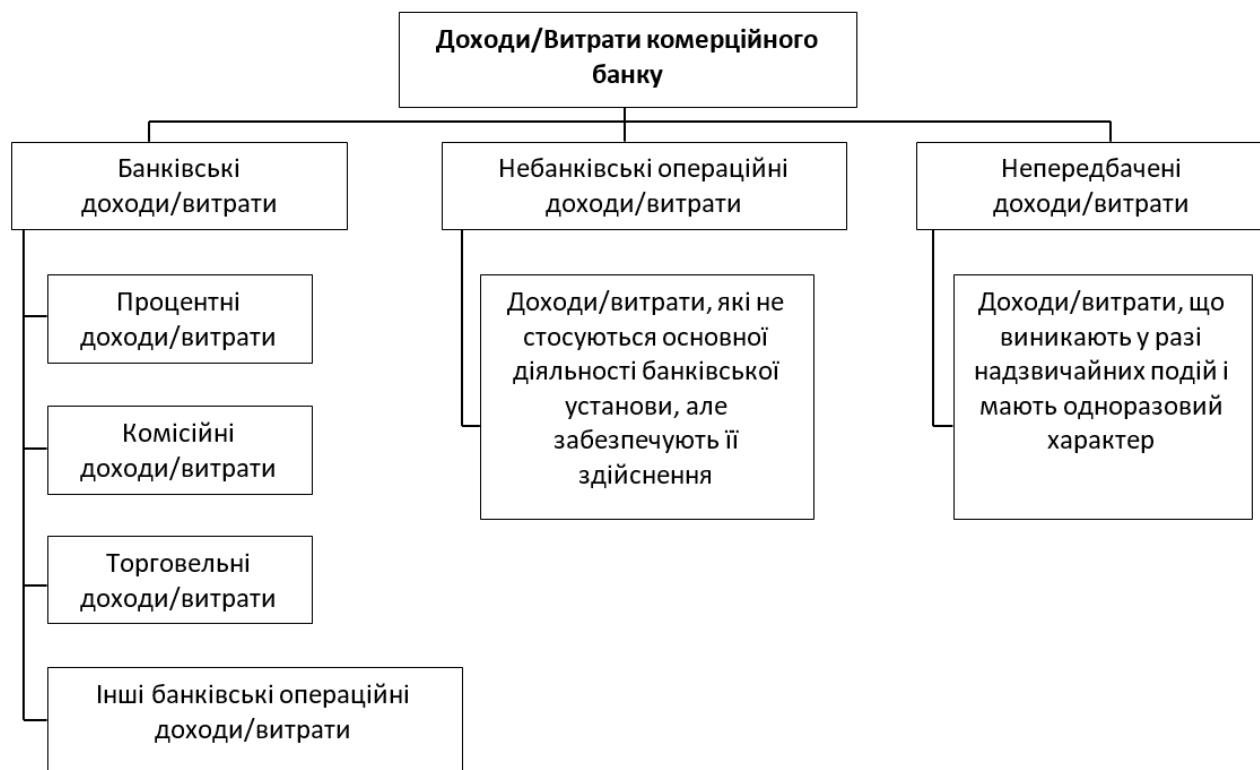

Рисунок 2 – Склад доходів та витрат комерційного банку

Джерело: побудовано на основі даних [13]

Реальність виконання цих завдань знаходиться в площині ведення прибуткової діяльності, при цьому показники доходів, витрат і фінансових результатів відіграють роль ключових індикаторів фінансової стійкості і стабільності комерційного банку.

З економічної точки зору можна зазначити, що прибуток – це виражений у грошовій формі дохід власника на вкладений капітал, плата за працю, за ризик ведення фінансово-господарської діяльності, який є різницею між сукупним доходом і сукупними витратами в процесі здійснення цієї діяльності.

Особливу увагу варто звернути на те, що прибуток являє собою форму доходу підприємця, який вкладає власний капітал з метою досягнення окремого комерційного успіху, в той же час він є визначеною платою

за ризик здійснення фінансово-господарської діяльності [2]. У разі неефективної діяльності та впливу негативних факторів буде відбуватися перевищення сукупних витрат над сукупними доходами, що спричинить збиток комерційного банку.

Прибуток є основним внутрішнім джерелом збільшення власного капіталу комерційного банку і ресурсів для зростання його активних операцій. При цьому, прибуток є постійно відтворюваним джерелом, на відміну від інших внутрішніх джерел формування капіталу [2]. Детально класифікацію видів прибутку який може отримати комерційний банк в процесі своєї діяльності представлено в таблиці 1.

Таблиця 1 Класифікація видів прибутку комерційного банку

Класифікаційна ознака	Вид прибутку комерційного банку
Джерела формування прибутку за основними видами діяльності комерційного банку	– прибуток від комерційної діяльності; – прибуток від торгової діяльності; – прибуток від діяльності з управління активами і пасивами.
Джерела формування прибутку, що використовуються в його обліку	– прибуток від операційної діяльності; – прибуток від інвестиційної діяльності; – прибуток від фінансової діяльності.
Від порядку визначення	– обліковий прибуток; – прибуток до оподаткування; – прибуток після оподаткування; – чистий прибуток; – оподаткований прибуток.
Від методики оцінки	– номінальний прибуток; – реальний прибуток.
Від мети визначення	– бухгалтерський прибуток; – економічний прибуток.
Від розмірів	– мінімальний прибуток; – цільовий прибуток; – максимальний прибуток.
Період формування прибутку, що розглядається	– прибуток попереднього періоду; – прибуток звітного періоду; – прибуток планового періоду.
Регулярність формування прибутку	– прибуток, що формується регулярно; – непередбачений прибуток.
Характер використання прибутку	– прибуток комерційного банку, що капіталізується; – прибуток комерційного банку, що споживається.
За джерелом формування	– прибуток комерційного банку; – прибуток філії, відділення; – прибуток структурного підрозділу; – прибуток центру фінансової відповідальності.
За приналежністю	– прибуток клієнтських груп, клієнтів; – прибуток за видами операцій; – прибуток за продуктами; – прибуток за окремими інструментами і портфелями.

Джерело: побудовано на основі даних [5]

У процесі своєї діяльності комерційний банк зазнає впливу різноманітних факторів – внутрішніх (ендогенних) та зовнішніх (екзогенних), від яких залежить рівень його прибутковості. До зовнішніх (екзогенних)

відносять фактори, поява та вплив яких на формування прибутку комерційного банку не залежать від його діяльності, а до внутрішніх – фактори, вплив яких він може змінити.

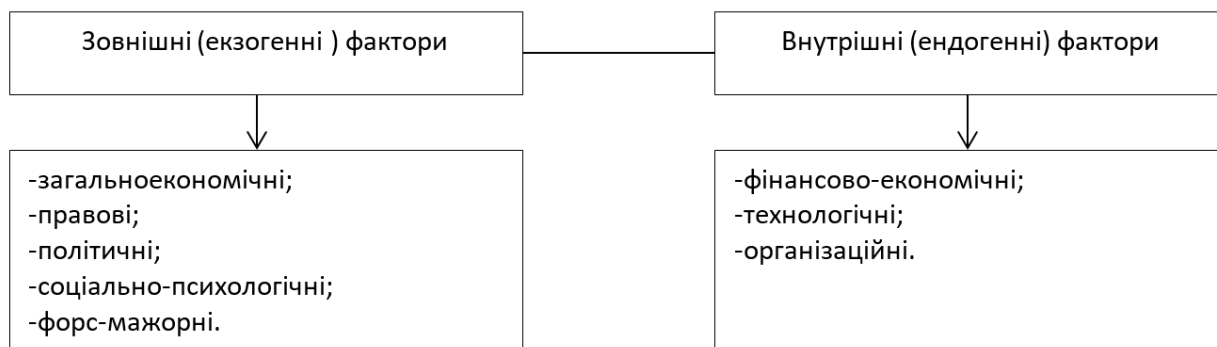

Рисунок 3 – Фактори впливу на рівень прибутковості комерційного банку

Джерело: побудовано на основі даних [6]

Значимість сформованого банківського прибутку виявляється в можливості забезпечення його ефективного функціонування та стабільності, як комерційної установи. У сучасних умовах діяльності неможливо виробити універсальну політику розподілу прибутку, тому основою механізму розподілу прибутку конкретного комерційного банку є забезпечення аналізу та врахування окремих факторів, що пов'язують цей процес з поточною та майбутньою його діяльністю (рис. 4).

Рисунок 4 – Пріоритетні напрямки розподілу прибутку комерційного банку

Джерело: побудовано на основі даних [10]

Результативним показником діяльності комерційного банку є розмір одержаного прибутку, проте ступінь окупності прибутком капіталу комерційного банку, активів, витрат розкриває їх рентабельність. Рентабельність – відносний показник економічної ефективності, який показує рівень ефективності використання ресурсів і капіталу комерційного банку [12]. Основними показниками, що характеризують рентабельність комерційного банку є рентабельність активів

(ROA) та рентабельність власного капіталу (ROE) [7].

ROA – фінансовий коефіцієнт, що характеризує ефективність використання всіх активів комерційного банку для генерації його прибутку.

$$ROA = \frac{\text{Прибуток після оподаткування}}{\text{Середньорічна вартість активів}} \times 100\% \quad (1)$$

ROE – фінансовий коефіцієнт, що характеризує ефективність використання власного капіталу. Показує, яка норма прибутку припадає на вкладений власний капітал.

$$ROE = \frac{\text{Прибуток після оподаткування}}{\text{Середньорічна вартість власного капіталу}} \times 100\% \quad (2)$$

На рівень рентабельності діяльності комерційного банку можуть впливати такі чинники: структура активів, тобто співвідношення між продуктивними і непродуктивними активами; ефективність управління дохідністю кредитного портфеля і портфеля цінних паперів; розміри комісійних з одиниці продуктивних активів; покриття отриманими доходами відсоткових і управлінських витрат, тобто ефективність контролю над ними в поелементному розрізі (операційні видатки і витрати, видатки на оплату праці) та ін. З точки зору грошової позиції комерційного банку, оптимізації його прибутковості і ліквідності, правлінню

комерційного банку слід визначити параметри рентабельності та обсягу коштів, які необхідно резервувати відповідно до вимог законодавства [4].

У ринкових умовах господарювання величина отриманих фінансових результатів та рівень рентабельності комерційного банку є визначальними факторами визначення його конкурентоздатності серед банківських установ та можливості стабільного функціонування, надання якісних послуг на існуючому ринку.

Висновки. Таким чином, можна підвести підсумок про доцільність визначення складу фінансових результатів та їх значимості для забезпечення основних напрямів функціонування комерційного банку. Насамперед, з метою підвищення рівня прибутковості необхідно здійснювати комплексний аналіз доходів та витрат, виявляти фактори впливу на них, збільшувати резерви діяльності. Отримання позитивного або негативного значення фінансового результату діяльності залежить передусім від ефективності взаємодії кожного компонента системи організації сучасного комерційного банку. Вміння правильно визначати та розпоряджатися вхідними та вихідними грошовими потоками надасть змогу комерційному банку отримувати значні переваги від своєї діяльності, як в інтересах самої банківської установи, так і в інтересах клієнтів.

Література:

1. Зінченко О. А. Удосконалення підходів до визначення складу фінансових результатів комерційного банку та методики їх аналізу / О. А. Зінченко, Ю. Б. Кашубіна, Ю. О. Некряч // Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності. – 2013. – Вип. 1(1). – С. 280-283.
2. Іванова В. О. Економічна сутність прибутку комерційного банку та джерела його формування / В. О. Іванова, С. Ф. Кантур // Культура народів Причорномор'я. – 2012. – № 253. – С. 57-60.
3. Інструкція про порядок складання та оприлюднення фінансової звітності банків [Електронний ресурс] : постанова Правління Національного банку України від 24.10.2011 р. № 373 зі змінами та доповненнями. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1288-11>.
4. Коротя А. С. Рентабельність комерційного банку та фактори, що впливають на її рівень / А. С. Коротя // Управління розвитком. – 2012. – №10. – С. 73-75.
5. Криклій О. А. Управління прибутком банку : монографія / О. А. Криклій, Н. Г. Маслак. – Суми : ДВНЗ "УАБС НБУ", 2008. – 136 с.
6. Миронова М. І. Фактори впливу на стійке функціонування комерційних банків / М. І. Миронова // Науковий вісник НЛТУ України. – 2014. – Вип. 24.1. – С. 249-255.

7. Національний банк України [Електронний ресурс] : офіційний сайт. – Режим доступу : https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=123599
8. Пірог Д. В. Формування і розподіл прибутку банку / Д. В. Пірог // Інвестиції: практика та досвід. – 2010. – № 24. – С. 70-75.
9. Правила бухгалтерського обліку доходів і витрат банків України [Електронний ресурс] : постанова Правління Національного банку України від 18.06.2003р. № 255 зі змінами та доповненнями. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0583-03>
10. Ревич М. Я. Методи аналізу та розподілу банківського прибутку / М. Я. Ревич // Регіональна бізнес-економіка та управління. – 2013. – № 1. – С. 114-120.
11. Сиромятникова О. В. Фінансові результати діяльності банку як об'єкт аналітичного дослідження [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://goo.gl/RMSPvn>.
12. Скоробач О. І. Аналіз прибутку та рентабельності малих і середніх банків України / О. І. Скоробач // Економіка та держава. – 2013. – № 5. – С. 77-79.
13. Тиркало Р. І. Банківська справа : навч. посіб. / Р. І. Тиркало, І. С. Гуцал, Я. І. Чайковський [та ін.] ; за ред. Р. І. Тиркала. – Тернопіль : Карт-бланш, 2001. – 318 с.

References:

1. Zinchenko, O. A. Kashubina, Yu. B. and Nekriach, Yu. O. (2013), "Improvement of the approaches to determining the composition of financial results of the commercial bank and the methods of their analysis", *Teoretychni i praktychni aspekty ekonomiky ta intelektualnoi vlasnosti*, vol. 1(1), pp. 280-283.
2. Ivanova, V. O. and Kantur, S. F. (2012), "The economic essence of the profit of a commercial bank and the source of its formation", *Kultura narodov Prychernomoria*, vol. 253, pp. 57-60.
3. National Bank of Ukraine (2011), "Instructions on the procedure for compiling and publishing the financial statements of banks", available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1288-11> (Accessed 15 November 2017).
4. Korotia, A. S. (2012), "Profitability of a commercial bank and factors influencing its level", *Upravlinnia rozvytkom*, vol. 10, pp. 73-75.
5. Kryklii, O. A. (2008), *Upravlinnia prybutkom banku* [Bank Profit Management], Sumy, DVNZ "UABS NBU", Ukraine.
6. Myronova, M. I. (2014), "Factors influencing the sustainable functioning of commercial banks", *Naukovyi visnyk NLTU Ukrainy*, vol. 24.1, pp. 249-255.
7. The national Bank of Ukraine, available at: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=123599 (Accessed 16 November 2017).
8. Piroh, D. V. (2010), "Formation and distribution of the profit of the bank", vol. 24, pp. 70-75.
9. National Bank of Ukraine (2003), "Rules of accounting of incomes and expenses of banks of Ukraine", available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0583-03> (Accessed 15 November 2017).
10. Revych, M. Ya. (2013), "Methods of analysis and distribution of bank profits", *Rehionalna biznes-ekonomika ta upravlinnia*, vol. 1, pp.114-120.
11. Syromiatnykova, O. V. (2015), "Financial results of the bank as an object of analytical research", *Stratehii innovatsiinoho rozvytku ekonomiky*, [Online], vol. 12, available at: <https://goo.gl/RMSPvn> (Accessed 15 November 2017).
12. Skorobach, O. I. (2013), "Analysis of profit and profitability of small and medium-sized banks of Ukraine", *Ekonomika ta derzhava*, vol. 5, pp. 77-79.
13. Tyrkalo, R. I. Hutsal, I. S. and Chaikovskyyi, Ya. I. (2001), *Bankivska sprava* [Banking], Kart-blansh, Ternopil, Ukraine.

